

Prezidentas Valdas Adamkus: pilietybė yra prigimtinė teisė

Kadenciją baigęs Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus išėivijoje praleido pusšimtį metų. Jis puikiai supranta diasporos problemas ir iššūkius, vienas jų - skaudus Lietuvos pilietybės praradimo, įgijus kitos šalies pilietybę, klausimas. Buvęs šalies vadovas tiek savo kadencijų metu, tiek per pirmąjį referendumą 2019 m. aiškiai pasisakė už pilietybės išsaugojimą. „Jeigu išėivija pasilieka už Lietuvos ribų, man atrodo, kad toks jos laisvas pasirinkimas. Bet jeigu ji nori ir gyvendama svetur palaikyti ryšį, jei pilietybė jai yra savotiškas moralinis įsipareigojimas, tai turime padėti ją išlaikyti“, - interviu „Pasaulio lietuviui“ sako V. Adamkus.

Ana VENGTROVSKAJA

PASAULIOLIETUVIS.LT

Dvi kadencijas Lietuvos Respublikos Prezidento pareigas ėjęs Valdas Adamkus - ypatingas į Lietuvą atsigrėžusio išėivio pavyzdys. Kaune gimęs lietuvis karo metais dalyvavo rezistencinėje veikloje, 1944-aisiais pasitraukė į Vokietiją, o dar po kelerių metų - į Jungtines Amerikos Valstijas (JAV), kur sunkiu darbu pasiekė didelių aukštumų. Emigracijos pradžioje dirbęs darbininku automobilių dalių gamykloje, būsimas Lietuvos Prezidentas padarė pribloškiamą karjerą: vadovavo JAV federalinės valdžios institucijai - Aplinkos apsaugos agentūrai ir dirbo net su šešiais JAV prezidentais. Visus 50 išėivijoje praleistų metų V. Adamkus aktyviai dalyvavo lietuvių bendruomenės visuomeninėje ir politinėje veikloje, o Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, grįžo į gimtinę, kur dukart piliečių buvo išrinktas šalies vadovu. Gyventojų apklausų duomenimis, tiek eidamas Prezidento pareigas, tiek

baigęs kadenciją V. Adamkus ilgai lyderiavo mėgstamiausių šalies politikų ir visuomenės veikėjų sąrašuose ir, gyventojų nuomone, (2023 m. birželį bendrovės „Spinter tyrimai“ atliktos apklausos duomenimis) iki šiol patenka į įtakingiausių politikų trejetuką.

Lapkritį 97-ąjį gimtadienį paminėjusio V. Adamkaus darbotvarkė, net ir praėjus keturiolikai metų nuo antrosios prezidento kadencijos pabaigos, užimta – jis dalyvauja renginiuose, susitinka su užsienio valstybių diplomatais ir įvairių Lietuvos organizacijų atstovais, politikais, duoda interviu žiniasklaidos priemonėms. „Pasaulio lietuvis“ pasikalbėti apie gyvenimą išeivijoje ir opų pilietybės išsaugojimo klausimą su Prezidentu susitiko jo darbo kabinete Lietuvos Respublikos Prezidento rūmuose.

Valdas Adamkus sveikina PLB XVII Seimo atstovus, 2022 m.

Turime vienyti, o ne skaldyti tautą

Surengti referendumą pilietybės išsaugojimo problemai V. Adamkus siūlė dar 2008 m., eidamas Prezidento pareigas, o artėjant pirmajam 2019 m. paskelbtam referendumui dėl Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo taip pat aiškiai pasisakė už

pilietybės išsaugojimą. Buvęs valstybės vadovas pripažįsta, kad ši tema jam seniai rūpi.

„Klausimas svarbus, kadangi jis yra labai artimai susijęs su visų lietuvių egzistencijos už Lietuvos ribų klausimu. Kaip ten bebūtų, Lietuvos išeivija yra gausi ir nėra nauja“, – sako V. Adamkus ir priduria, kad nuo XIX a. lietuvių emigracija „bangavo“ pagal susidariusią tarptautinę padėtį: iš pradžių žmonės bėgo nuo caro valdžios, ankstyvaisiais nepriklausomos (nuo 1918 m.) Lietuvos laikais – dėl ekonominių priežasčių, o Antrojo pasaulinio karo pabaigoje – nuo sovietų priespaudos.

„1990 m. pradėdame kurti valstybę ant visai kitokių pamatų, nei buvo atkurta 1918 metais. Štai tada ir iškilo klausimas, o ką su ta likusia emigracija už Lietuvos ribų daryti, ar mes galime ją nurašyti? O kaip tie, kurie atsidūrė užsienyje neseniai? Ar reikia stengtis grąžinti juos į lietuvių tautą? Galbūt net ir fiziškai nepajėgsime to padaryti, bet esame tauta, turinti savo istorinius pagrindus, ir dabar susidarė sąlygos mūsų emigraciją dar stipriau sujungti įtraukiant į naujosios Lietuvos kūrimą“, – sako V. Adamkus.

Pagal galiojančius įstatymus, iš Lietuvos iki 1990 m. kovo 11 d. išvykę tautiečiai gali atkurti Lietuvos pilietybę, neatsisakydami kitos šalies pilietybės. Artėjančiame 2024 m. referendume dėl Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo piliečiai balsuos dėl galimybės išlaikyti Lietuvos pilietybę, priimant Lietuvai draugiškos šalies pilietybę, ir išvykusiems po 1990 m.

„Aš asmeniškai manau, kad mūsų pareiga yra ne skaldyti ar išblaškyti tą lietuvių tautą po pasaulį, bet ją suburti, sukongreguoti visą kūrybinį talentą, kuris yra išbarstytas iki šių dienų po visą pasaulį. Todėl mano atsakymas labai trumpas ir aiškus: jeigu reikalingas referendumas, kuris įteisintų tokį faktorių, mano galvoje jokių abejonių nėra. Referendumas turi būti. Esu tikras, kad referendumo rezultatai bus teigiami, nes bendros lietuvių tautos nuotaikos rodo, kad ji yra linkusi susijungti, kurti, sudaryti naujas sąlygas mūsų jaunajai kartai tobulėti ir tobulinti visą Lietuvos gyvenimą. Nežinau, kodėl susidarė tokia situacija, bet atsirado tam tikra grupė žmonių, kurie stengiasi tą referendumą savotiškai nuneigti arba ignoruoti. Mano įsitikinimu, šitokio klausimo iš viso neturėtų kilti“, – sako pašnekovas.

Tiki, kad referendumas pavyks

Tam, kad referendumu būtų pakeistas pilietybės santykius reguliuojantis Konstitucijos 12 straipsnis ir įteisintas Lietuvos pilietybės išsaugojimas, priimant kitos, Lietuvai draugiškos šalies pilietybę, referendume „už“ turi nubalsuoti pusė visų balsavimo teisę turinčių piliečių. Nors kartelė yra itin aukšta, Prezidentas tiki, kad tauta balsuos vieningai.

„Esu tikras, kad rezultatai bus labai aiškūs. Mums reikalinga vieninga tauta, kuri sudaro sąlygas savo emigracijai sugrįžti. Dažnai žmogus norėtų grįžti, bet tam tikros sąlygos jam neleidžia, todėl noras turėti dar ir Lietuvos pilietybę šalia gyvenamosios šalies pilietybės, mano akimis žiūrint, nesukelia jokio konflikto ir turėtų būti patenkintas“, – sako V. Adamkus. Ar teoriškai yra galimybė pilietybės išsaugojimo klausimą išspręsti ne referendumo būdu, buvusio šalies vadovo manymu, turėtų atsakyti teisininkai. Eidamas antrą prezidento kadenciją, V. Adamkus šiuo klausimu jau yra kreipęsis į teisininkus.

XVII PLB Seimo (2022 m.) atidaryme Valdovų rūmuose su PLB Seimo atstovais. S.Čiapo nuotr.

„Mano supratimu, jeigu lietuvis nori išlikti lietuvis ir turėti tiesioginių ryšių su

Lietuva per pilietybę, nesilaikydami jokių Konstitucijos ar valstybės nustatytų reikalavimų, o vadovaudamiesi vien emocijomis galėtume jam atsakyti: „Taip, sveikiname šį norą ir nekeliamo jokių klausimų.“ Tačiau teisiškai, jei pagal esamus Lietuvos įstatymus klausimas, ar atimti, ar leisti išlaikyti pilietybę, reikalauja, kad tauta pateiktų atsakymą referendume – vadinasi, reikia šį reikalavimą vykdyti. Reikia atsiklausti tautos, kaip ji nori tvarkytis ateity. Mano šventu įsitikinimu, Lietuvoje nėra žmonių, kurie pasisakytų prieš mūsų išeiviją, įnešusią milžinišką indėlį į šiandieninės Lietuvos atkūrimą“, – mano V. Adamkus.

Buvęs šalies vadovas priduria, kad išeiviui turi būti leista pačiam nuspręsti, ar jis nori turėti ryšį su Lietuva būdamas jos pilietis, ir jei jis širdyje jaučiasi lietuvis, reikėtų į tai atsižvelgti ir tą jausmą sutvirtinti: „Jeigu išeivija pasilieka už Lietuvos ribų, man atrodo, kad toks jos laisvas pasirinkimas. Bet jeigu ji nori ir gyvendama svetur palaikyti ryšį, jei pilietybė jai yra savotiškas moralinis įsipareigojimas, tai turime padėti ją išlaikyti, neturime užkirsti tam kelio. Mano atsakymas yra toks: pilietybė yra prigimtinė teisė. Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai apsispręsti, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, gyventi už Lietuvos ribų ir su Lietuva nieko bendro neturėti. O jei jis nori palaikyti tiesioginį ryšį, turėti įrodymą, kad priklauso tai valstybei, tai tautai, – turi būti sudarytos visos sąlygos, kad jo noras būtų išpildytas.“

Pašnekovo manymu, būtina rasti galimybių teisiniu būdu tą norą išpildyti: „Tai yra natūralus procesas, kurį turime priimti, ir privalome rasti būdą, kaip jį įteisinti. Jeigu įstatymai tam kliudo, tai jie turi būti pataisyti“, – teigia V. Adamkus.

Interviu metu su PLB Viešųjų ryšių komisijos pirmininke Aurelija Orlova ir „Pasaulio lietuvio“ vyr. redaktore Ana Vengrovskaja.

Iki šiol jaučia įsipareigojimą tautai

Prezidentas prisimena, kad visas jo gyvenimas nuo pat vaikystės sukosi apie lietuvių ir pilietinį pasipriešinimą. Laisvoje Lietuvoje, tarpukario Kaune, gimęs V. Adamkus nuo ankstyvos paauglystės įsitraukė į rezistencinę veiklą.

„Mano visas gyvenimas nuo gimnazisto laikų buvo Lietuva, Lietuva, Lietuva. Įsijungęs buvau į rezistenciją prieš nacius, o kartu ir prieš bolševikų okupaciją. Nuo gimnazijos laikų dirbau. Kur galėjau, stengiausi populiarinti ir palaikyti gyvą mūsų tautos kovą užsienyje tiek vyriausybės lygmeniu, tiek apskritai. Aš ir šiandieną taip pat jaučiuosi, ir mano savotiškas įsipareigojimas tautai viena ar kita forma yra tąsa veiklos, kuri prasidėjo nuo pat jaunystės – nuo 14–15 metų, kada buvome Lietuvos laisvės kovotojų sąjungoje prisaikdinti ir okupacijos sąlygomis leidome laikraštį jaunimui. Keitėsi to darbo forma, keitėsi įsipareigojimai, bet pagrindinis tikslas buvo laisva, nepriklausoma Lietuva“, – pasakoja buvęs šalies vadovas.

Pasak pašnekovo, pilietiškumo jis išmoko šeimoje ir mokykloje. „Man atrodo, kad tai yra auklėjimas ir mokykla, viskas prasideda nuo šeimos. Pirmieji žingsniai ir buvo šeimoje: ji įdiegė pasididžiavimo jausmą, kad esu lietuvis. Jeigu tai supranti, mokykla sustiprina tą jausmą, o kai matai, kad išorinis priešas naikina tautą, kyla pasipriešinimas ir noras sistemiškai bandyti jį nugalėti ir susigrąžinti laisvą, kūrybingą savo tautos gyvenimą, ir patriotiškumas tikrai tvirtėja, kadangi su laiku tas jausmas stiprėja, tuo gyveni“, – sako V. Adamkus.

PLB pirmininkė Dalia Henke įteikia padėkos statulėlę. S.Čiapo nuotr.

Prezidentas prisimena 50 išėivijoje praleistų metų – tada į laisvės švyturiu laikytas JAV atvykę lietuviai sunkiai dirbo kurdami naują gyvenimą, nepamiršdami gimtinės ir stengdamiesi išlaikyti lietuviybę: „Tie, kurių širdyse užsidegė patriotizmo, laisvės troškimo savo tautai laužas, aktyviai veikė, kad ta liepsna nebūtų užgesinta okupantų. Palaikėme lietuviybę savo gretose ir stengėmės perduoti ją visiems žmonėms.“

Pasak buvusio šalies vadovo, sovietinės okupacijos metu JAV gyvenusiems lietuviams klausimų dėl Lietuvos pilietybės nekilo, nes valstybė teisiškai neegzistavo. „Išėivija save laikė lietuviais ir rūpinosi savo tautos išėaikymu.

Okupacijos metais iš viso nekilo pilietybės klausimo, nes nebuvo Lietuvos teisiniu požiūriu. Yra diskutuotinas klausimas, kiek pilietybė yra svarbi tautos išsilaikymo kovoje, bet tuo metu toks klausimo nekilo. Mes norėjome grįžti į Lietuvą, norėjome matyti laisvą Lietuvą ir tas įvyko. Vėliau pradėta svarstyti, ar mūsų išeivijai suteikti pilietybę. Mano supratimu, jeigu širdyje žmonės nori išsaugoti pilietybę – tai dar labiau tautą sutvirtina ir mūsų pagrindinis įsipareigojimas turi būti visomis pastangomis siekti, kad pilietybė jiems būtų išsaugota“, – reziumuoja V. Adamkus.

Straipsnis spausdintas metraštyje „Pasaulio lietuvis“, 2023 metai Nr. 586.

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorių.